

ગુજરાત સ્ટેટ લેવલ એલીજબીલીટી ટેસ્ટ

કોડ નં : ૧૦

વિષય : અર્થશાસ્ત્ર

અભ્યાસક્રમ અને નમૂનાના પ્રશ્નો

Note: There will be two question papers, Paper—II and Paper—III. Paper-II shall consist of 50 objective type compulsory questions based on the subject selected by the candidate. Each question will carry 2 marks. Paper-III will consist of 75 objective type compulsory questions from the subject selected by the candidate. Each question will carry 2 marks. All questions of Paper-II and Paper-III will be compulsory, covering entire syllabus (including all electives, without options).

પ્રશ્નપત્ર - ૨

૧. વ્યષ્ટિ આર્થિક વિશ્લેષણ.

માંગનું વિશ્લેષણ - માર્શલ, હિક્સ અને અભિવ્યક્ત પસંદગીના અભિગમો, ઉત્પાદન અને ખર્ચના સિધ્ધાંતો, બજારના વિવિધ માળખામાં કિંમત અને ઉત્પાદન, સાધન કિ-મત વિશ્લેષણ, સામાન્ય સંતુલન વિશ્લેષણ અને નવીનકલ્યાણ અર્થશાસ્ત્ર,

૨. સમષ્ટિ આર્થિક વિશ્લેષણ.

રોજગાર અને ઉત્પાદનનું નિર્ધારણ - પ્રશિષ્ટ અભિગમ, કેઈન્સનનો અભિગમ, ઉપભોગની પરિકલ્પનાઓ નાણાંની માંગ - ફીશર અને કેમ્બ્રીજનું રૂપાંતર-કેઈન્સીયન, ફીડમેન, પેટીનકીન, ઓમોલ અને ટોબીનના અભિગમો.

નાણાંનો પુરવઠો, નાણાંના પુરવઠાના નિર્ધારકો - પ્રબળ નાણુ, નાણાં ગુણાંક.

ફીલીપ્સ વક્રનું વિશ્લેષણ

વ્યાપાર ચક્ર-સેચ્યુલસન, હીક્સ અને કાલ્ડોરના મોડેલ.

સમષ્ટિ આર્થિક સંતુલન - નાણાંકીય અને રાજકોષીય નીતિઓની સાપેક્ષ ભૂમિકા.

૩. વિકાસ અને આયોજન.

આર્થિક વૃદ્ધિ, આર્થિક વિકાસ અને ધારણીય વિકાસ-સંસ્થાઓનું મહત્ત્વ, સરકાર અને બજાર, અલ્પવિકાસની નિરંતરતા, ગરીબીનું દુઃચક્ર, ચક્રીય કાર્યકારણ-અલ્પવિકાસનો સંરચનાત્મક દૃષ્ટિકોણ-વિકાસની માપણી, પ્રણાલીગત, HDI, જીવન સૂચકાંકોની ગુણવત્તા

વિકાસના સિદ્ધાંતો - પ્રશિષ્ટ, માર્ક્સ, શુમ્પીટર, આર્થિક વૃદ્ધિ, હેરોડ-ડોમરનું મોડેલ-સંતુલનની અસ્થિરતા-નવપ્રશિષ્ટ વૃદ્ધિ-સોલોનું મોડેલ-સ્થાયી વૃદ્ધિ-વિકાસના અભિગમો-સંતુલિત વૃદ્ધિ, સમાલોચકાત્મક ન્યુનતમ પ્રયાસ, પ્રબળ પ્રયાસ, અસીમિત શ્રમપૂર્તિ, અસંતુલિત વૃદ્ધિ, ન્યુનતમ આવક સંતુલિત પાશ,

ગરીબીના સંકેતાંકો અને માપણી

આર્થિક વિકાસમાં ખેતી અને ઉદ્યોગોનું મહત્વ-તકનીકની પસંદગી અને ઉચિત તકનીક-રોકાણના ધોરણો-ખર્ચ-લાભ વિશ્લેષણનો પ્રારંભિક વિચાર

વ્યાપાર અને મદદ-વૃદ્ધિના પ્રેરકરૂપ આંતરરાષ્ટ્રીય વ્યાપાર-અલ્પવિકસિત દેશો અને વૈશ્વિકરણ આર્થિક વિકાસમાં નાણાંકીય અને રોજકોષીય નીતિઓના લક્ષ્યો અને ભૂમિકા આયોજનની તકનીકો-ભારતમાં આયોજનના મોડેલો-ખજારોન્મુખ અર્થવ્યવસ્થામાં આયોજન.

૪. રાજસ્વ.

આર્થિક ગતિવિધિમાં સરકારની ભૂમિકા-કાળવણી, વિતરણ અને સ્થાયીત્વના કાર્યો, -નિજી, સાર્વજનિક અને મેરીટ-વસ્તુઓ.

સાર્વજનિક અંદાજપત્ર-અંદાજપત્રની ખાધની જુદીજુદી વિભાવનાઓ.

ભારતમાં કેન્દ્ર સરકારના અંદાજપત્રો.

સાર્વજનિક ખર્ચ-પરિકલ્પના, અસરો, મૂલ્યાંકન.

સાર્વજનિક આવક-કર વિભાજનના જુદાજુદા અભિગમો- કરભાર અને કરની અસરો-સાપેક્ષતા અને ઉત્પ્લવતા, કર ભરવાની ક્ષમતા

સાર્વજનિક દેવુ-સ્ત્રોત, અસરો, ભાર અને પ્રબંધ

રાજકોષીય સંઘવાદ-સિદ્ધાંત અને સમસ્યાઓ, ભારતમાં કેન્દ્ર-રાજ્ય સરકારના નાણાંકીય સંબંધોની સમસ્યાઓ.

રાજકોષીય નીતિ - તટસ્થ, અતિપૂરક અને કાર્યાત્મક નાણું સંતુલિત અંદાજપત્ર ગુણાંક.

૫. આંતરરાષ્ટ્રીય વ્યાપાર

આંતરરાષ્ટ્રીય વ્યાપારના સિદ્ધાંતો-પ્રયોગમૂલક ચકાસણી અને સંબંધતા.

અપૂર્ણ હરીકાઈમાં આંતરરાષ્ટ્રીય વ્યાપાર.

વ્યાપારની શરતો અને આર્થિક વૃદ્ધિ.

વ્યાપારની શરતોમાં દીર્ઘકાલીન અવનતિની પરિકલ્પના-આલોચનાત્મક સમીક્ષા.

લેણ-દેણની તુલામાં સંતુલન/અસંતુલન લેણદેણની તુલામાં સમાયોજન માટે પરંપરાગત અવશોષણ અને નાણાંકીય અભિગમો-વિદેશ વ્યાપાર ગુણાંક

શુલ્કનો પ્રભાવ-આંશિક અને સામાન્ય વિશ્લેષણ

શુલ્કેતર અવરોધોનો રાજનૈતિક અર્થશાસ્ત્રીય આધાર

વિશ્વસ્તર ઉપર પ્રાદેશિકવાદ નો સિદ્ધાંત

બ્રિટન વુડઝ પ્રણાલી નું પતન-નવીન આર્થિક સુધારાઓ

ભારતમાં વ્યાપાર નીતિ અને તેમાં સુધારાઓ.

૬. ભારતીય અર્થવ્યવસ્થા

આધારભૂત આર્થિક સંકેતાંક-રાષ્ટ્રીય આવક-વિભિન્ન ક્ષેત્રોનું નિષ્પાદન

કિ- મતો અને નાણાં પુરવઠાના વલણો

કૃષિ-સંસ્થાગત અને તકનીકી પાસાઓ-નવીકૃષિ નીતિ

ઉદ્યોગ-નવી ઉદ્યોગનીતિ અને ઉદારીકરણ

નાણુ અને બેકીંગ-નાણાં પુરવઠાની વિભાવનાઓ-કુગાવો-નાણાંનીતિ અને નાણાંક્ષેત્રના સુધારાઓ
રાજસ્વ-કેન્દ્ર તથા રાજ્ય સરકારના આવક તથા ખર્ચમાં વલણો
સાર્વજનિક દેવુ-કેન્દ્રીય અંદાજપત્રનું વિશ્લેષણ
વિદેશ વ્યાપાર-વલણો-લેણદેણની તુલા અને વિદેશ વ્યાપાર ને લગતાં સુધારાઓ.

૭. આંકડાકીય પદ્ધતિઓ.

કેન્દ્રીયવલણ, પ્રકીર્ણ, વિષમતા અને વક્રતાના માપદંડો
સંભાવનાનો સામાન્ય સિદ્ધાંત, દ્વિપદી વિતરણ, પોઈસન વિતરણ અને પ્રમાણ્ય વિતરણ
સરલ સહસંબંધ અને પરાગમન વિશ્લેષણ
આંકડાકીય અનુમાન-નિદર્શન વિતરણના પ્રયોગો
સૂચકાંક અને કાલશ્રેણી વિશ્લેષણ
નિદર્શન અને જનગણનાની રીતો-નિદર્શનના પ્રકાર અને નિદર્શનની ખામીઓ.

પ્રશ્નપત્ર - ૩ (અ) (હાઈ વિભાગ)

એકમ-I

માંગનો સિદ્ધાંત-તથો ઉપર આધારિત-માંગ વિધેય-અનિશ્ચિતતાની સ્થિતિમાં ઉપભોક્તાનો વ્યવહાર.
ઉત્પાદનનો સિદ્ધાંત.
કમર સંધિપૂર્ણ અને અકપટ સંધિપૂર્ણ અલ્પજન હસ્તક ઈજારો કર્મના ઉદ્દેશ્યના વિવિધ મોડેલો-બોમોલ,
મોરીસ અને વિલિયમસન.
સાધનોની કિ-મત નિર્ધારણ
સામાન્ય સંતુલન અને કલ્યાણવાદી અર્થશાસ્ત્ર

એકમ-II

ઉત્પાદન અને રોજગારના સિદ્ધાંતમાં કેઈન્સ અને ઉત્તર કેઈન્સ અભિગમો-રોકાણ ગુણાંકનો પર્યાય-
ઉપભોગની પરિકલ્પનાઓ
રોકાણના સિદ્ધાંતો અને ગતિવર્ધન
નાણાંની માંગના સિદ્ધાંતો-કેન્સિયન અને ઉત્તર કેન્સિયન.
નાણાં પુરવઠાનાં વિભિન્ન દષ્ટિકોણ, નાણાંનો પુરવઠો-ઘટકો અને નિર્ધારકો-નાણાં ગુણાંક.
ઉત્પાદન-કિ-મત નિર્ધારણ (સકળ પુરવઠો અને સકળ માંગનો વક્ર વિશ્લેષણ)
ફ્લેમીંગ-મુન્ડેલની ખુદ્દી અર્થવ્યવસ્થાનું મોડેલ.

એકમ-III

વિકાસ અને વૃદ્ધિ-સંસ્થાઓની ભૂમિકા.
વિકાસ અને વૃદ્ધિના સિદ્ધાંતો- જોન રોબીન્સન્ અને કાલ્ડોરના વૃદ્ધિના મોડેલો.
તકનીકી વિકાસ-હીકસ, હેરોડ અને કૌશલ અર્જન-વૃદ્ધિના નિર્ધારકોમાં ઉત્પાદન વિધેયનો અભિગમ-
અંતર્જાત વૃદ્ધિ-શિક્ષા, શોધ અને જ્ઞાનની ભૂમિકા

વિભિન્ન દેશોમાં આર્થિક વિકાસ અને વૃદ્ધિના સ્તરોમાં અંતર માટેનું સ્પષ્ટીકરણ
 વિકાસના સિદ્ધાંતો-પ્રશિષ્ટ, માર્કસ અને શુમ્પીટર અને વિકાસનું સંરચનાત્મક વિશ્લેષણ-અપૂર્ણ બજાર
 નિદર્શન- લુઈસનું વિકાસનું મોડેલ, રેનીસ-કોઈનું મોડેલ,
 વિકાસના પરાવલંબનનો સિદ્ધાંત.
 આર્થિક વિકાસના પ્રેરકબળો-કુદરતી સંપત્તિ, વસ્તી, મૂડી, માનવ સંશોધન વિકાસ અને અવસ્થાપના.
 વ્યાપાર અને વિકાસ-વિકાસના પ્રેરકરૂપમાં વ્યાપાર, દ્વિ અંતરાલ વિશ્લેષણ-પ્રબીશ, સીંગર અને
 માયડૂલના વિચારો-વ્યાપારમાંથી લાભો અને અલ્પવિકસિત દેશો.

એકમ-IV

કરવેરાના સિદ્ધાંતો-પ્રકારો, ભાર (incidence) અને અસરો
 સાર્વજનિક ખર્ચના સિદ્ધાંતો-બચત, રોકાણ અને વિકાસ ઉપર અસરો.
 સાર્વજનિક દેવાનો ભાર.

કેન્દ્રીય નાણું-ભારત સરકારની આવક અને ખર્ચમાં વલણ
 રાજ્યસરકારનું નાણું-રાજ્યસરકારોની આવક અને ખર્ચમાં વલણ સાર્વજનિક દેવું-૧૯૫૧ થી ભારતનું
 સાર્વજનિક દેવું-વિકાસ, સંરચના, સ્વામિત્વ પ્રતિમાન અને દેવાનું પ્રબંધ.
 કેન્દ્ર-રાજ્ય સરકારના નાણાંકીય સંબંધો-ક્ષેત્રિય અને ઉર્ધ્વ અસંતુલન
 નાણાંપંચો-ભારતમાં રાજકોષીય નીતિ અને રાજકોષીય સુધારાઓ.

એકમ-V

નાણાંકીય અભિગમ અને લેણ-દેણની તુલામાં સમાયોજન પ્રાદેશિક વિભાગો-બહુ પક્ષપાત અને
 વિશ્વવ્યાપાર પ્રથા શુલ્કેતર અવરાધોના અમલીકરણમાં રાજકીય અર્થશાસ્ત્ર વસ્તુ બજારમાં અપૂર્ણ હરીફાઈ
 પરિસ્થિતિમાં આંતર રાષ્ટ્રીય વ્યાપાર-આંતરરાષ્ટ્રીય કોષ (reserve) નો સિદ્ધાંત ઈષ્ટતમ નાણાં ક્ષેત્ર-
 સિદ્ધાંત, વિકસિત અને વિકાસશીલ દેશો ઉપર અસરો.
 વિશ્વ વ્યાપાર સંગઠન અને અર્થતંત્રના વિભિન્ન ક્ષેત્રો પર પ્રભાવ

એકમ-VI

નાણાં પુરવઠાના ઘટકો, નાણાં અને પૂંજી બજારની ભૂમિકા, ઘટકો અને કાર્યો,
 ભારતીય રીઝર્વ બંક -નવી નાણાં અને ઋણ નીતિઓ, વ્યાપારી બંકો અને સહકારી બંકો,
 વિશિષ્ટ નાણાંકીય અને રોકાણ સંસ્થાઓ,
 બંક વ્યવહાર વિનાની નાણાંકીય સંસ્થાઓ અને પ્રાદેશિક ગ્રામીણ બંક

એકમ-VII

ઔદ્યોગિક સંરચના અને આર્થિક વૃદ્ધિ, ઔદ્યોગિકરણનો ઢાંચો, સાર્વજનિક અને નિજી, મોટા અને લઘુ
 ઉદ્યોગો, ઔદ્યોગિક સ્થાન નિર્ધારણના સિદ્ધાંતો-ભારતીય અનુભવો, ઔદ્યોગિક ઉત્પાદકતા-માપણી-
 આંશિક અને પૂર્ણ વલણ, ભારતમાં ઔદ્યોગિક નાણું ઔદ્યોગિક શ્રમ-ભારતમાં પ્રશ્નો, નીતિઓ અને
 સુધારાઓ આર્થિક સુધારાઓ અને આર્થિક વૃદ્ધિ.

એકમ-VIII

વસ્તી અને આર્થિક વિકાસ, વસ્તી, વિકાસ અને પર્યાવરણના અંતસંબંધ-ધારણીય વિકાસ.

માબંધસનો વસ્તીનો સિદ્ધાંત, અનુકૂલતમ વસ્તીનો સિદ્ધાંત
જનાંકિકીય સંક્રમણનો સિદ્ધાંત, જનસંખ્યા સમૃદ્ધિની સીમા, -અંતિમ શ્રોત, જનાંકિકીની વિભાવના,
જન્મ તથા મૃત્યુ દરના પ્રકાર, પ્રજનનતાની માપણી, કુલ પ્રજનન દર, સકળ અને શુદ્ધ પુનઃઉત્પાદન
દર, જનસંખ્યાનું પ્રકોપણ, સ્થાયી, સ્થૈતિક અને અર્ધસ્થૈતિક જનસંખ્યા, નવી જનગણના દ્વારા ભારતીય
જનસંખ્યાની વિશેષતાઓ.

ભારતમાં ગરીબી-નિરપેક્ષ તથા સાપેક્ષ-ભારતમાં ગરીબીનું વિશ્લેષણ.

પર્યાવરણ-આવશ્યકતા તરીકે-સુવિધા અને સાર્વજનિક વસ્તુના રૂપમાં -પર્યાવરણ અને પરિસ્થિતિના
બગડવાના કારણો-પ્રદુષણ નિયંત્રણ કરવાની નીતિઓ-આર્થિક અને પ્રત્યાપક નીતિઓ અલ્પવિકસિત
દેશોમાં તેમની સાપેક્ષ અસરકારકતા

પર્યાવરણની અવનતિ અને ગરીબી-પર્યાવરણ અને ઈકોના સંરક્ષણ માટે વ્યષ્ટિ આયોજન-વોટર શેડ-
સંયુક્ત વનપ્રબંધ અને સ્વસહયોગ સમુહ

પર્યાવરણના સંરક્ષણમાં રાજ્યોની ભૂમિકા-ભારતમાં પર્યાવરણને લગતાં કાનુનીધારાની સમીક્ષા.

એકમ-IX

ભારતીય અર્થતંત્રમાં કૃષિની ભૂમિકા-કૃષિનો ક્ષણો-કૃષિ અને ઉદ્યોગો વચ્ચે આંતરસંબંધ
સંસ્થાકીય બાબતો-જમીન સુધારાઓ, હરીયાણા ક્રાંતિ
તકનીકી બાબતો-કૃષિના ઉત્પાદનના સાધનો અને ઉત્પાદનના વિધેયમાં વિસ્થાપન.
ગ્રામીણક્ષેત્રમાં પૂંજીનું નિર્માણ-બચત, સંપત્તિ અને સાખ ગ્રામીણ વિકાસની રણનીતિ.
ભારતીય કૃષિમાં પ્રાદેશિક અસમાનતા.

ભારતમાં સહકારિતા આંદોલન-ભારતમાં વિભિન્ન પ્રકારની સહકારિતા સંસ્થાઓનું સંગઠન, સંરચના
તથા વિકાસ.

એકમ-X

વિભિન્ન બજાર માળખામાં ઉપભોક્તા વ્યવહાર, ઉત્પાદન અને કિ-મતોના નિર્ધારણમાં અવકલન અને
સમાકલનના પ્રયોગો

સાધન-ઉત્પાદન વિશ્લેષણ અને રેખીય પ્રોગ્રામીંગ
સહસંબંધ અને પરાગમનના પ્રયોગો.

પરાગમન વિશ્લેષણમાં પરિકલ્પનાનું પરીક્ષણ

પ્રશ્નપત્ર - 3 (બ) (ઐચ્છિક / વૈકલ્પિક)

ઐચ્છિક - I

એક સમીકરણ રેખીય મોડેલ.

OLS ની માન્યતાઓ અને વિશેષતાઓ, બહુ સમાપ્રયણ (Multiple) પરાગમન મોડેલ-
અનુમાન અને અર્થઘટન, બહુ સહસંબંધતા-સ્વસહસંબંધ અને વિષય વિચલિત-કારણો, ઓળખ,
પરિણામ અને ઉપચાર, ડમી ચલરાશિ, પ્રતિષ્ઠિત ચલરાશિ, -જરૂરિયાત, સીમા અને અર્થઘટન,
અર્થશાસ્ત્રમાં પ્રયોગો.

યુગપદ સમીકરણ મોડેલ.

સંરચનાત્મક અને અંતિમ સ્વરૂપો, અંતઃજાત અને બાહ્યજાત ચરો,
અભિજ્ઞાનની સમસ્યાઓ અને શરતો, એક સમીકરણના અનુમાનની પદ્ધતિઓ-TSLS,
પરોક્ષ ન્યુનતમ વર્ગ અને ન્યુનતમ વિચલન અનુપાત

પૂર્વાનુમાનની તકનીકી

ARMA, ARIMA, કાલશ્રેણીની અર્થમીતીય વિશેષતાઓ,
યુનિટરૂટ, એકીકૃત શ્રેણી, રેન્ડમ વોક અને વ્હાઈટ નોઈઝ.

ઐચ્છિક - II

ઉપભોક્તા વ્યવહાર અને ફર્મના સિદ્ધાંતો, કિ- મત નિર્ધારણનો સિદ્ધાંત-એકાધિકાર, એકાધિકારી હરીફાઈ,
દ્રાધિકાર, અલ્પજન હસ્તક ઈજારો, ક્રીડા (રમત) નો સિદ્ધાંત-બે વ્યક્તિ શૂન્યમાન ક્રીડા,
શુદ્ધ અને મિશ્રિત યુક્તિ, સેડલ પોઈન્ટ નિરાકરણ, રેખીય પ્રોગ્રામીંગ અને સાધન-ઉત્પાદન વિશ્લેષણ
સ્થૈતિક તથા ગત્યાત્મક ગુણક તથા ગતિવર્ધક મોડેલ, સેમ્યુલસન-હીક્સ વ્યાપાર ચક્ર મોડેલ, હેરોડ-
ડોયર, નવપ્રશિષ્ટ, મોડેલ, તકનીકી વિકાસ સાથે સોલો, મીડ, કાલ્ડોરના મોડેલ, બાહ્ય વૃદ્ધિ મોડેલ,
રોજગાર અને ઉત્પાદનનું નિર્ધારણ-સ્થિર અને બચીલા
કિ-મત (IS-LM, સકળ માંગ તથા સકળ ઉત્પાદન વિશ્લેષણ)

ઐચ્છિક - III

ખિટન વુડ્ઝનું ઉત્થાન તથા પતન, આંતરરાષ્ટ્રીય નાણાંકીય વ્યવસ્થા, વિશ્વવ્યાપાર પ્રથા, સંક્રમણ તથા
વિરૂપણ, વૈશ્વિકરણ-વિનિમય બજારનો વિકાસ, યુરો નાણાંબજાર તથા આંતરરાષ્ટ્રીય ઓન્ડ બજાર,
આંતરરાષ્ટ્રીય ઋણ સંકટ, વિદેશી વિનિમય બજારનો સિદ્ધાંત-વિનિમય વ્યાપાર, અન્તરપણન
(arbitrage) તથા બજાર હેજિંગ.

ઐચ્છિક - IV

ભારતીય કૃષિની વૃદ્ધિ તથા ઉત્પાદકતાના વલણો
વિતરણ કરનારી સંસ્થાઓનો વિકાસ - ખર્ચ અને કિ- મતની નીતિઓ, કૃષિ લે-વેચ અને સાખ
સ્થળાંતર અને શ્રમબજારના વલણો, ન્યુનતમ મજુરીનો અધિનિયમ વિશ્વવ્યાપાર સંગઠન (WTO) અને
ધારણીય કૃષિવિકાસ, ભારતીયકૃષિમાં સુધારાઓ.

ઐચ્છિક - V

આયોજન અને આર્થિક વિકાસ, ખર્ચ, કિ- મત, WTO અને ભારતીય કૃષિ,
વૈશ્વિકરણ, ઉદારીકરણ અને ભારતીય ઔદ્યોગિક શ્રેત્ર, અવસ્થાપાના અને આર્થિક વિકાસ.
વ્યાપારમાં સુધારાઓ અને ઉદારીકરણ, નાણાંકીય ક્ષેત્રમાં સુધારાઓ,
રાજકોષીય નીતિ અને રાજકોષીય સુધારાઓ.